

Pakalpojumi tuvāk bērna dzīvesvietai

Deinstitutionalizācija (DI) ir Labklājības ministrijas virzīts iekļaujošas sabiedrības veidošanas process. Projektu ar Eiropas Savienības struktūrfondu finansētu atbalstu īsteno piecos Latvijas plānošanas reģionos, pavisam 115 pašvaldībās. Tas sākās 2015. gada jūlijā, noslēgsies 2023. gada decembrī. Notiek darbs gan ar pilngadīgām personām, gan bērniem ar īpašām vajadzībām.

Katrā plānošanas reģionā tika izstrādāts DI plāns, nosakot nepieciešamo sociālo pakalpojumu infrastruktūru, attīstot sociālo pakalpojumu sniegšanu atbilstoši katra dalībnieka vajadzībām un izstrādātajam individuālā atbalsta plānam.

Bērniem ir iespēja saņemt aprūpi mājās, apmeklēt dienas centru sociālās aprūpes un rehabilitācijas nodrošināšanai, izglītošanai un saturīga brīvā laika pavadīšanai, speciālistu konsultācijai, prasmju un kustību attīstību veicinošas nodarbības. Arī vecākiem pieejami sociālās rehabilitācijas pakalpojumi veselības un garīgās pašsajūtas uzlabošanai, kā arī īslaicīgās sociālās aprūpes jeb atelpas brīža pakalpojumi. Projektā notiek arī informatīvi un izglītojoši pasākumi, lai veicinātu sabiedrības izpratni.

Pēc Vidzemes plānošanas reģiona datiem:

AMATAS NOVADĀ projektā “Vidzeme iekļauj” piedalās septiņi bērni, no tiem seši saņēmuši sociālās rehabilitācijas pakalpojumus - kanisterapiju, Tomatis terapiju un citus. Atelpas brīža pakalpojumu izmantojuši divu bērnu vecāki, viens saņēmis sociālās rehabilitācijas pakalpojumus. Lai uzlabotu pakalpojumu pieejamību bērniem ar funkcionāliem traucējumiem, pašvaldība veido sociālās rehabilitācijas pakalpojumu centru.

CĒSU NOVADĀ projektā ie-

spēja saņemt atbalstu ir 63 bērniem, no tiem 18 saņēmuši sociālās rehabilitācijas pakalpojumus - deju un kustību, mūzikas, silto smilšu terapiju, kanisterapiju, fizioterapiju, ārstnieciskās masāžas un citus pakalpojumus -, viens bērns apmeklēja dienas aprūpes centru. Pieci bērni saņēma sociālās aprūpes pakalpojumus, divu bērnu tuvinieki izmantojuši atelpas brīža pakalpojumu, kopumā atbalsts sniegts 11 vecākiem. Pašvaldība veido multifunkcionālo pakalpojumu centru “Cēsis”, kurā būs dienas aprūpes centrs un sociālās rehabilitācijas centrs bērniem ar funkcionāliem traucējumiem, kā arī būs pieejams atelpas brīdis - īslaicīgas sociālās aprūpes pakalpojums, nodrošinot bērnu pieskatīšanu un aprūpi vienu vai vairākas diennaktis.

JAUNPIEBALGAS NOVADĀ projektā iesaistīti divi bērni, bet iespēju saņemt sociālās rehabilitācijas pakalpojumus izmantojusi viena ģimene. Bērns funkcionālo spēju uzlabošanai apmeklēja osteopāta konsultācijas, kā arī saņemts neirorehabilitācijas kurss “TheraSuit” un “G-EO System” gaitas rehabilitācijas kurss.

LĪGATNES NOVADĀ pieci bērni saņēmuši sociālās rehabilitācijas pakalpojumus: fizioterapiju, ārstnieciskās masāžas, hidroterapiju, Tomatis terapiju, logopēda un psihologa konsultācijas. Atbalstu saņēmuši arī divi vecāki.

PĀRGAUJAS NOVADĀ projektā atbalsts ir septiņiem bērniem, pieci saņēma sociālās rehabilitācijas pakalpojumus: fizioterapiju, ārstnieciskās masāžas, hidroterapiju, Tomatis terapiju. Divas ģimenes izmantojušas atelpas brīža, trīs vecāki sociālās rehabilitācijas pakalpojumus.

PRIEKUĻU NOVADĀ iesaistīti 27 bērni, no tiem 19 saņēmuši sociālās rehabilitācijas pakalpojumus: mākslas terapiju, hidroterapiju, fizioterapiju,

Montessori nodarbības, psihologa, audiologopēda un citu speciālistu pakalpojumus. Atbalsts sniegts 13 vecākiem.

RAUNAS NOVADĀ projektā ir četri bērni, trīs saņēmuši sociālās rehabilitācijas pakalpojumus: fizioterapiju, Tomatis terapiju, audiologopēda, osteopāta un ergoterapeita konsultācijas. Viens bērns saņēma sociālās aprūpes pakalpojumu.

VECPIEBALGAS NOVADĀ projekta atbalsts ir diviem bērniem, vienam no viņiem nodrošināti sociālās rehabilitācijas pakalpojumi: fizioterapija, ārstnieciskās masāžas, ergoterapija un audiologopēda konsultācijas.

Sociālos pakalpojumus var saņemt arī bērni, kuri nepiedalās šajā projektā. Vecāki, kuriem bērniem ir VDEĀVK atzinums par īpašas kopšanas nepieciešamību, raksta iesniegumu pašvaldības sociālajā dienestā un var saņemt atbalstu. □

Sabiedriskie mediji vērš uzmanību problēmai

“Re:Baltica” kopā ar Latvijas sabiedriskajiem medijiem - LTV, Latvijas Radio un LSM.lv - veidoja video sižetu un rakstu sēriju “Mūžīgie bērni”, lai vērstu uzmanību uz aktuālajām problēmām, tai skaitā asistentu trūkumu šiem bērniem un sabiedrības attieksmes maiņu.

Mediji norādījuši, ka 2009. gadā Latvijā bija 7251 bērns invalids, bet 2019. – 8333. No tiem ārpus Rīgas dzīvo 5875 bērni, visvairāk ar psihiskiem traucējumiem. No visiem bērniem ar īpašām vajadzībām 2538 ir mūžīgie bērni, tie, kuri smagās invaliditātes dēļ nekad nekļūs patstāvīgi. No tiem mājās dzīvo 2371 bērns. Asistents piešķirts 1001 bērnam.

Atklāts, ka, lai arī asistentu apmaksā valsts, bieži šo iespēju ir gandrīz nereāli izmantot, jo atalgojums par šo darbu ir nesamērīgi mazs un nemotivē to

strādāt, tāpēc bērnu galvenā atbalsta persona, arī asistents, 84% gadījumu ir radnieks, visbiežāk mamma. Tas nozīmē, lai pilnvērtīgi aprūpētu bērnu, vienam vai abiem vecākiem jāaiziet no darba, ģimeni pakļaujot nabadzības riskam. Svarīgi, lai būtu dienas centri, atelpas brīža pakalpojums, arī psiholoģiskais atbalsts ne tika pirmo gadu pēc invaliditātes noteikšanas bērnam. Bieži tiek kritizēti valsts apmaksātie palīgīdzekļi, kas neatbilst bērna vajadzībām, bieži nākas tos pirkt. Ir pakalpojumi vai speciālisti, kas nav pieejami konkrētajā pašvaldībā, vai arī pie tiem ir garas rindas.

Diemžēl bieži vien ar valsts apmaksātajam speciālistu nodarbībām ir par maz, tāpēc jāmeklē ziedotāji. Liels izaicinājums ir arī atbalsta saņemšana pēc bērna pilngadības sasniegšanas.

Lai gan pieejamais atbalsts ir plašs, tas tomēr ir nepietiekams. □

VALSTS ATBALSTS

■ Pabalsti

- Bērns ar invaliditāti kopšanas pabalsts - 313,43 eiro mēnesī. Līdz ar šo pabalstu valsts piešķir arī piemaksu pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu ar invaliditāti – 106,72 eiro mēnesī.

- Pabalsts transporta izdevumu kompensēšanai personai, kuras bērnam ir noteikta invaliditāte - 79,68 eiro reizi pusgadā.

- Slimības pabalsts bērna ar invaliditāti slimošanas gadījumā.

■ Atbalsta pakalpojumi

- Psihologa konsultācijas 10 reizes bērnam un vecākiem viena gada laikā kopš pirmreizēji noteiktās invaliditātes.

- Asistenta pakalpojums pašvaldībā – atbalsta sniegšana ārpus mājokļa aktivitāšu nodrošināšanai – bērniem no piecu līdz 18 gadu vecumam līdz 40 stundām nedēļā, pamatojoties uz Veselības un darbības ekspertīzes ārstu valsts komisijas (VDEĀVK) atzinumu par īpašas kopšanas nepieciešamību.

- Asistenta pakalpojums izglītības iestādē – no-

drošinot atbalstu pārvietošanās un pašaprūpes veikšanai izglītības procesā.

- Surdotulka pakalpojums – bērniem ar dzirdes traucējumiem, kurus nevar kompensēt ar tehniskajiem palīgīdzekļiem.

■ **Sociālās rehabilitācijas pakalpojumi** - atbilstoši klienta individuālajam sociālās rehabilitācijas plānam (nepārsniedzot 300 stundas gadā) vai sociālās rehabilitācijas pakalpojumu kompleksu (ar uzturēšanos pie sociālo pakalpojumu sniedzēja, nepārsniedzot 150 dienas reizi piecos gados).

■ **Tehniskie palīgīdzekļi** - ar ārstniecības personas atzinumu par to nepieciešamību.

■ **Profesionālā rehabilitācija** – profesijas iegūšanai.

■ Atvieglojumi

- Braukšana sabiedriskajā transportā bērnam un pavadošajai personai bez maksas.

- Atlaide elektroenerģijai, nekustamā īpašuma nodoklim.

- Atbalsts mājokļa pielāgošanai (kredīta procentu dzēšanai).

- Valsts nodevu atvieglojumi.

Uzticas sociālajam dienestam

Sociālo dienestu darbinieki vistiešāk sadarbojas ar īpašo bērnu ģimenēm, zinot katrai nepieciešamāko. Darbinieki gan paši uzrunā ģimenes, gan arī vecāki pēc Veselības un darbības ekspertīzes ārstu valsts komisijas lēmuma vēršas dienestā, lai saņemtu bērnam vajadzīgos pakalpojumus un atbalstu.

VECPIEBALGAS NOVADA Sociālā dienesta vadītāja Velga Berķe teic: “Pirmkārt, bērnu vecākiem milzīgs paldies, ka viņi ir ārkārtīgi stipri. Mēs darām, ko varam, lai palīdzētu, bet

mums ir ļoti skumji, ka valsts atbalsts ir nepietiekams un ģimenēm jālūdz ziedotāju palīdzība, lai bērns varētu veseloties un attīstīties. Līdz tam, kā ir citās valstīs, kur bērni ar īpašām vajadzībām ir pilntiesīga sabiedrības daļa, mums vēl garš ceļš ejams. Redzamas gan pozitīvas ievirzes. Arī sabiedrības attieksmē pret šiem bērniem un ģimenēm.”

Ģimenes bieži izmanto asistentu pakalpojumus, par to reizi mēnesī jānodod atskaite, tā ir iespēja vismaz reizi mēnesī sociālajam darbiniecei satikties un sazināties ar ģimenēm. V.Berķe vērtē: “Ģimenes ļoti uzticas mūsu sociālajam darbiniecei, dalās ar aktuālāko, ar to, kas vajadzīgs un kas sagādā problēmas. Vajadzības katram bērniņam ir ļoti individuālas, tāpēc sniegtais atbalsts arī ir ļoti individuāls.”

RAUNAS NOVADA sociālā

darbiniece Sandra Fišmeistere teic: “Ļoti svarīgi, lai šādi bērni varētu dzīvot pilnvērtīgu dzīvi, saņemot nepieciešamo aprūpi. Mēs vienmēr meklējam risinājumus, lai konkrētai ģimenei palīdzētu, ja nepieciešams, arī sagatavot iesniegumu pašvaldībai, bez tā dome nevar lemt par atbalstu.” Raunas pašvaldība tāpat kā citos novados daļu speciālistu pakalpojumu iepērk no citām pašvaldībām, sadarbojas arī ar nevalstiskajām organizācijām: “Ja pie mums nav konkrētā pakalpojuma, atradīsim, kur to varēs saņemt, nodrošināsim nokļūšanu,” uzsver sociālā darbiniece.

PRIEKUĻU NOVADA

Sociālā dienesta vadītāja Skaidrīte Astahovska – Eglīte norāda, ka visbūtiskākais ir emocionālais kontakts bērnam ar speciālistu. Viņa atzinīgi vērtē DI projekta sniegtās iespējas, lai arī tas no

Bērni ar īpašām vajadzībām novados

Novads	Bērni kopā	0-6	7-9	10-12	13-15	16-17
Cēsu	75	21	9	12	18	15
Līgatnes	13	1	5	2	2	3
Amatas	31	6	5	8	6	6
Jaunpiebalgas	7	2	1	0	1	3
Priekuļu	38	16	2	6	6	8
Pārgaujas	17	3	1	4	8	1
Raunas	16	5	2	2	5	2
Vecpiebalgas	19	5	2	2	3	7

Avots: VDEĀVK uzskaitē esošo bērnu ar invaliditāti skaits sadalījumā pēc administratīvās teritorijas.

pašvaldības prasa lielu administratīvo ieguldījumu. “Bērnus, kuriem ir veselības problēmas, zina mediķi, bet ģimenēm nav obligāti jāiet uz sociālo dienestu, tā ir brīva izvēle. Ir situācijas, kad palīdzība būtu nepieciešama, bet ģimenei ir emocionāli grūti to pieņemt. Ļoti nepieciešams ir atpūtas brīža pakalpojums,” saka vadītāja.

Arī **AMATAS NOVADA** Sociālā dienesta vadītāja Vaira

Zauere uzsver, ka atelpas brīža pakalpojums ir tas, kā ļoti pietrūkst, bet tas ir grūti administrējams. □

Lappusi sagatavoja
IVETA ROZENTĀLE

Projektu finansē
Mediju atbalsta fonds
no Latvijas valsts
budžeta līdzekļiem

MAF
Mediju atbalsta fonds